

ZNAČAJ UVOĐENJA INTERNE REVIZIJE U USTANOVE DOUNIVERZITETSKOG OBRAZOVANJA

UVOD – SITUACIJA U DOUNIVERZITETSKOM OBRAZOVANJU

Douniverzitetsko obrazovanje u Republici Srbiji veoma je razgranato. U 2021. godini obrazovanje prema zakonima Republike Srbije počinje sa predškolskim obrazovanjem – predškolskim pripremnim periodom, nastavlja se u dva ciklusa osnovnog obrazovanja, nakon čega učenici upisuju srednju školu ili gimnaziju. Sam nastavni proces se u 2021. godini obavlja u 456 predškolskih ustanova, 3.238 osnovnih škola, od čega je 1.136 matičnih škola i 2.102 područna izdvojena odeljenja, kao i 518 redovnih srednjih škola. Ukupan broj radnih mesta za nastavno osoblje u ovim ustanovama je 113.371, od čega u predškolskim ustanovama radi 30.559 vaspitača, u osnovnim školama 52.636 nastavnika sa punim i nepunim radnim vremenom, a 30.176 profesora sa punim i nepunim radnim vremenom u srednjim školama i gimnazijama. Ove ustanove pohađa 59.956 predškolaca, 510.576 učenika osnovnih škola i 248.605 učenika srednjih škola i gimnazija [1]. Budžet Republike Srbije za 2021. godinu iznosi 1.514,8 milijardi dinara, od čega se 235,7 milijardi odvajaju za obrazovanje [2] [3,2]. Budžetska sredstva se raspoređuju nelinearno svim ustanovama. Potrošnja se vrši prema finansijskom planu ustanove koji izrađuje njena služba računovodstva u dogovoru sa pravnikom i direktorom ustanove, a u skladu sa budžetima lokalnih samouprava – opština, regiona, republike. Iako je reč o zavidnim sredstvima koja su data na raspolaganje ustanovama obrazovanja, istraživanjem je utvrđeno da obrazovne ustanove u Republici Srbiji nemaju razvijene službe interne revizije.

REZIME

Ključne reči: Interna revizija u obrazovanju, douniverzitetske obrazovne ustanove, budžet Republike Srbije.

Cilj ovog rada je isticanje potrebe za menjanjem standardnih načela poslovanja ustanova obrazovanja putem uvođenja interne revizije u ustanove douniverzitetskog obrazovanja. U radu je dat kratak pregled istraživanja o pogledu na internu reviziju u obrazovnim ustanovama, istaknuta je potreba za unapređenjem unutrašnje kontrole u skladu sa modernim standardima i naznačene su poteškoće na koje bismo naišli ako bismo se odlučili za promene.

¹ Alfa BK Univerzitet, e-mail: stefan.popovic@alfa.edu.rs

² Matematički fakultet Beograd, e-mail: sonjica27@yahoo.com

UNUTRAŠNJA KONTROLA U USTANOVAMA OBRAZOVANJA

U komisiji za samovrednovanje najčešće je nastavno osoblje koje nije imalo dodirnih tačaka sa finansijama.

U ustanovama douniverzitetskog obrazovanja finansijske planove i finansijske izveštaje priprema služba računovodstva u saradnji sa pravnikom i direktorom ustanove. Neretko za potrebe izrade ovih planova ustanove moraju angažovati i lice sa strane, koje ne može uvek biti neko od poverenja. Ovde se već uviđa potreba za stručnim licem koje bi izvršilo dodatnu kontrolu samih planova i izveštaja.

Unutrašnja kontrola ustanove postoji i odvija se kroz proces samovrednovanja. Jedan od segmenata samovrednovanja odnosi se na finansije. Međutim, u samoj komisiji je nastavno osoblje koje nije imalo dodirnih tačaka sa finansijama, niti sa procesom revizije. Pored toga, u mnogim ustanovama ovaj segment se preskače kao nebitan pošto je sama kontrola, zbog prirode poslovanja, usmerena na nastavu i nastavni proces. Odavde se može još jednom zaključiti da postoji velika potreba za formiranjem službe interne revizije koja bi se bavila kontrolom raspodele sredstava u ustanovama obrazovanja.

Među obrazovnim ustanovama retke su one koje su prepoznale potrebu za osnivanjem službe interne revizije. Na nivou univerziteta, jedina ustanova koja ima službu unutrašnje kontrole i svog internog revizora je Tehnološki fakultet Univerziteta u Novom Sadu. Ova ustanova formirala je svoju službu interne revizije u skladu sa svim smernicama interne revizije. Prema podacima na sajtu Tehnološkog fakulteta u Novom Sadu (Fakultet), interna revizija je funkcionalno nezavisna organizaciona jedinica koju na Fakultetu obavlja interni revizor. Interna revizija pruža nezavisno objektivno uveravanje i savetodavna je aktivnost, sa svrhom da doprinese unapređenju poslovanja Fakulteta. Interna revizija pomaže Fakultetu da ostvari svoje ciljeve, tako što sistematično i disciplinovano procenjuje i vrednuje upravljanje rizicima, kontrole i upravljanje Fakultetom. Interni revizor je dužan da se u svom radu pridržava Povelje interne revizije, Etičkog kodeksa, priručnika kojim se propisuju metodologija rada, uputstava i instrukcija, u skladu sa Zakonom o budžetskom sistemu [4]. Ova poslovna praksa doprinela je boljem poslovanju Tehnološkog fakulteta, podizanju njegovog ugleda i učinila da Fakultet kao institucija napreduje brže od drugih institucija tog ranga.

Institucije koje imaju departmane za školovanje internih revizora mogu se naći u mnogim državama širom sveta, ali uvođenje interne revizije u poslovanje ovih ustanova se tek sporadično primenjuje. [8] Najbolji primeri uspešnosti interne revizije i poboljšanja poslovanja mogu se naći na MIT Kolorado Uni-

verzitetu. Sigurno nije slučajnost da najbolje rangirana svetska obrazovna ustanova ima i najbolje razvijen oblik interne revizije. Pored ovoga, važno je istaći da interni revizor ustanove ne samo da povećava finansijske mogućnosti, već i u prvim godinama obezbeđuje daleko kvalitetniji nastavni proces. [9] Nažalost, primeri interne revizije u ustanovama douniverzitetškog obrazovanja u Srbiji nisu nađeni.

DA LI JE UVOĐENJE INTERNE REVIZIJE U OBRAZOVNE USTANOVE NUŽNO?

Svaka promena u jednom inertnom sistemu, kao što je naš obrazovni sistem, donosi mnogo izazova i problema. Shodno tome, kod uvođenja interne revizije u obrazovne ustanove treba voditi računa o prirodi i institucionalnom okviru, kao i o načinu za povećanje efikasnosti sistema kontrole u javnim obrazovnim institucijama. Pri razmatranju specifičnosti organizovanja sistema unutrašnje kontrole potrebno je uzeti u obzir specifičnosti aktivnosti unutar ustanove. Važno je jasno utvrditi da, iako je osnovna delatnost obrazovne ustanove pružanje obrazovnih usluga, glavni predmet interne kontrole ipak jesu njene poslovne aktivnosti i finansije. Za početak se treba ograničiti isključivo na ekonomske aspekte unutrašnje kontrole obrazovne institucije, pri čemu treba nastaviti kontrolu kvaliteta usluga koje institucija pruža putem samovrednovanja, jer je za obrazovnu instituciju ovaj vid unutrašnje kontrole ključan. Takođe, treba proučavati principe organizacije i glavne zadatke unutrašnje kontrole i njene ciljeve, identifikovati rizike, proceniti njihov nivo i uticaj na finansije institucije, razviti mere za smanjenje rizika na prihvatljiv nivo, a sve radi uklanjanja njihovog negativnog uticaja na finansijski položaj obrazovne ustanove [5].

Glavni predmet ispitivanja od strane interne revizije obrazovnih ustanova treba da budu poslovne aktivnosti i finansije.

Danas je jasno da postoji potreba da se svaka ustanova reorganizuje uz usvajanje novih ideja povezanih sa javnim upravljanjem i dovede do institucionalne složenosti koja će proizići iz koegzistencije postojeće poslovne prakse i nove poslovne logike. Ovde se moraju primeniti različiti modeli specijalno kreirani po meri institucije kako bi zadovoljili sve zainteresovane strane, posebno veliki državni aparat, i potvrdili legitimitet nakon samonametnute reforme. Ovim reformama bi se morao promeniti ukorenjeni stav poslovne prakse obrazovnih institucija. Uloga internih revizora drastično se promenila tokom poslednjih 20 godina, što je rezultiralo zahtevima za kontinuiranim unapređenjem i razvojem njihovih formalno stečenih kompetencija. Kao odgovor na to, struka interne revizije redovno ažurira svoj okvir kompetencija i svoj globalni kurikulum

interne revizije kako bi odražavala ovaj razvoj i promenljiva očekivanja zainteresovanih strana interne revizije, uključujući ona koja se odnose na potrebna područja znanja [7].

ISTRAŽIVANJE O ZASTUPLJENOSTI INTERNE REVIZIJE U DOUNIVERZITETSKOM OBRAZOVANJU U SRBIJI

Istraživanje je sprovedeno na način da budu zastupljeni svi nivoi ustanova douniverzitetskog obrazovanja u Republici Srbiji. Anketa je dostavljena direktorima 5 predškolskih ustanova, 15 osnovnih škola i 7 srednjih škola. Sve ustanove su odgovorile na anketu koja je rađena onlajn upitnikom. U sledećem koraku ovakvo istraživanje moglo bi se proširiti na sve obrazovne institucije u državi.

Nakon kratkog uvodnog teksta o internoj reviziji, direktori ustanova odgovarali su na dostavljeni upitnik. Od 27 direktora koji su odgovorili na dostavljeni upitnik, njih 24 je odgovorilo da je potreba za uvođenjem interne revizije značajna i da bi značajno unapredila rad ustanove, što predstavlja dobar korak ka uvođenju istog.

Drugi deo ankete odnosio se na probleme sa kojima bi se srelu u uvođenju interne revizije. Taj deo istraživanja je dao potpuno suprotne rezultate. Od 27 direktora, njih 25 je izjavilo da bi se uvođenjem interne revizije stvorili brojni problemi, narušili dosadašnji koncepti upravljanja i da bi, shodno tome, ako bi došlo do uvođenja interne revizije, naišli na veliki otpor i nerazumevanje većine zaposlenih.

Na osnovu istraživanja može se zaključiti da rukovodstvo donunivrzitetskih ustanova ima sledeće percepcije o ulozi internih revizora i važnim oblastima revizije:

- Rukovodioci ne prave razlike između smernica koje postavlja interna revizija i šturih uputstava koja se prenose generacijama.
- Rukovidiocu misle da je interna revizija dobrodošla isključivo u privatnim ustanovama, a da državne ustanove tek treba da dostignu taj nivo.
- Rukovodioci smatraju da bi u današnjim geopolitičkim zbivanjima uvođenje novina, pored dobrih poslovnih rezultata koje bi dalo, imalo i negativne efekte na rad i međusobne odnose zaposlenih.
- Vlada mišljenje da bi za uvođenjem interne revizije trebalo prvo sačekati preporuku ministarstva, pošto bi to bio veliki iskorak koji bi promenio već ustaljene procedure i poslovno-finansijske odnose.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Potreba za kontinuiranim praćenjem kvaliteta douniverzitet-skih obrazovnih ustanova i namenskog trošenja velikog iznosa finansijskih sredstava koja se izdvajaju iz budžeta za njihovo poslovanje jesu dva osnovna razloga zbog kojih je uvođenje interne revizije u ove organizacije nužno, pošto bi se time dopri-nelo racionalizaciji sredstava koja im se dodeljuju kao budžet-skim korisnicima. Da bi interna revizija mogla da dâ svoj do-prinos kvalitetu rada douniverzitet-skih obrazovnih ustanova, neophodno je sistematski upoznati rukovodstvo sa funkcijom i ulogom interne revizije i obezbediti dovoljan broj obučanih internih revizora.

UPITNIK O ZASTUPLJENOSTI INTERNE REVIZIJE U DOUNIVERZITERSKOM OBRAZOVANJU

Ovaj upitnik dobili ste kao direktor jedne od ustanova dou-niverzitet-skog obrazovanja (predškolski pripremni period, osnovna škola, srednja škola i gimnazija), računajući na Vašu akademsku čestitost, molimo Vas da na sledeća pitanja odgo-vorite iskreno.

Kojoj vrsti obrazovne ustanove pripada ustanova u kojoj ra-dite?

- predškolski pripremni program
- osnovna škola
- srednja škola ili gimnazija

Interna revizija je aktivnost koja pruža nezavisno objektiv-no uveravanje i savetodavna aktivnost, sa svrhom da doprinese unapređenju poslovanja organizacije; pomaže organizaciji da ostvari svoje ciljeve, tako što sistematično i disciplinovano pro-cenjuje i vrednuje upravljanje rizicima, kontrole i upravljanje organizacijom.

Interna revizija pomaže rukovodećim strukturama i njena uloga je često opisana kao produžena ruka rukovodioca. Pu-tem interne kontrole rukovodeće strukture dobijaju informacije koje se odnose na funkcionisanje sistema koji je u njihovoj nad-ležnosti.

Da li ste upoznati sa pojmom interne revizije?

- DA
- NE

Molimo Vas da odgovorite na naredna pitanja odabirom broja od 1 do 4. Brojevi služe za Vašu procenu tačnosti tvrdnje, odnosno stepen prisutnosti, kao i važnost datog iskaza, po sle-dećoj skali:

VAŽNO

- 1 – nevažno
 2 – malo važno
 3 – važno
 4 – veoma važno

TAČNO/PRISUTNO/ZNAČAJNO

- 1 – netačno/nije prisutno/nije značajno
 2 – u manjoj meri tačno/prisutno/značajno
 3 – u većoj meri tačno/prisutno/značajno
 4 – tačno/prisutno u potpunosti/veoma značajno

Uvođenje internog revizora u institucije obrazovanja bi unapredilo njihov rad.

1	2	3	4
---	---	---	---

Uvođenje internog revizora u institucije obrazovanja je od opšteg značaja.

1	2	3	4
---	---	---	---

Uvođenje interne revizije bi imalo povoljan finansijski uticaj.

1	2	3	4
---	---	---	---

Unutrašnja kontrola postoji u ustanovama obrazovanja.

1	2	3	4
---	---	---	---

Uvođenje interne revizije bi stvorilo probleme u funkcionisanju ustanove.

1	2	3	4
---	---	---	---

Uvođenjem interne revizije bi se narušili dosadašnji koncepti poslovanja.

1	2	3	4
---	---	---	---

Služba interne revizije nije potrebna ustanovi pošto taj posao već radi tim za samovrednovanje.

1	2	3	4
---	---	---	---

Uvođenjem interne revizije bi se narušili dobri odnosi između zaposlenih.

1	2	3	4
---	---	---	---

Za uvođenje službe interne revizije je potrebno sačekati preporuku ministarstva.

1	2	3	4
---	---	---	---

Dosadašnja praksa unutrašnje kontrole je veoma dobra i ne bi je trebalo menjati.

1	2	3	4
---	---	---	---

Molimo Vas za komentar na temu uvođenje službe interne revizije u ustanove obrazovanja:

Hvala Vam što ste učestvovali u istraživanju!

LITERATURA

1. Republički zavod za statistiku, Obrazovanje: Podaci o svim nivoima formalnog obrazovanja. Doistupno na: <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/oblasti/obrazovanje/>. Preuzeto 05.06.2021.
2. Republika Srbija, Zakon o budžetskom sistemu. Dostupno na: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_budzetskom_sistemu.html. Preuzeto 05.06.2021.
3. Republika Srbija, Zakon o budžetu Republike Srbije za 2021. godinu. Dostupno na: http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/zakoni/2020/1861-20_budzet2020.pdf. Preuzeto 05.06.2021.
4. Tehnološki fakultet Novi Sad Univerziteta u Novom Sadu, Interna revizija. Dostupno na: <https://www.tf.uns.ac.rs/o-nama/fakultet/interna-revizija.html>. Preuzeto 05.06.2021.
5. Volynets O. THE ORETICAL BASIS OF ORGANIZING THE INTERNAL CONTROL OF PUBLIC EDUCATION INSTITUTIONS. Practical Science Edition "Independent Auditor". 2017, Vol. 4 Issue 18, p60-69. 10p.
6. Conrath-Hargreaves, A. Managing Multiple Institutional Logics and the Use of Accounting: Insights from a German Higher Education Institution. Abacus. Sep2019, Vol. 55 Issue 3, p483-510. 28p. 1 Diagram, 5 Charts.
7. Barac K., Van Staden J. M., Erasmus L.J., Motubatse K.N., Are the knowledge areas covered by dedicated internal auditing programmes currently offered by South African public universities meeting expectations?, Southern African Journal of Accountability and Auditing Research, Nov 2013, Vol 15, Issue 1, p. 17-29.
8. Grzesiak, Lena, Postgraduate Education for Internal Auditors Versus Employers' Expectations, Edukacja Ekonomistów i Menedżerów: problemy, innowacje, projekty, 2020, vol. 20, Issue 1(55), p. 65-80.
9. Dos Reis Fonseca, A. Jorge, S. Nascimento, C., The role of internal auditing in promoting accountability in higher education institutions, Revista de Administracao Publica. (Revista de Administracao Publica, March-April 2020, 54(2):243-265)

THE IMPORTANCE OF INTRODUCING INTERNAL AUDIT IN PRE-UNIVERSITY EDUCATION INSTITUTIONS

SUMMARY

Key words: Internal audit in education, pre-university educational institutions, budget of the Republic of Serbia.

The aim of this paper is to introduce the standard principles of operation of educational institutions, as well as to emphasize the need for the introduction of internal audit in pre-university institutions. A short research on the educational institutions' management opinion on internal auditing is presented in the text. There is the great need to introduce internal auditing function in these institutions according to modern standards. If they decided to make changes, this process would also encounter the difficulties.